

Podčrtna opomba k Aristotelovi definiciji metafore

Evald Koren

Brajnikova 2, SI-1000 Ljubljana
evald.koren@guest.arnes.si

Razprava se, potem ko utemeljuje neustreznost prevodnih izrazov za metaforo v slovenskih izdajah Aristotelove Poetike, ukvarja z vprašanjem, v kolikšni meri so tradicionalni prevodi Aristotelove definicije metafore v slovenski jezik in v druge evropske jezike primerni in prepričljivi.

Ključne besede: retorika / Aristotel / Poetika / metafora / epifora / prevajanje

Splošno je znano, da o metafori, tem posebnem, vsenavzočem jezikovnem izraznem sredstvu, ne obstaja nikakršna enotna teorija, ampak le niz zelo različnih obravnav, ki si pogosto celo nasprotujejo. Za eno iz množice razlag tega jezikovnega pojava pa velja, da ima v metaforološkem dogajanju posebno mesto: Aristotelova definicija metafore. Čeprav se v zadnjih desetletjih povečuje število raziskovalcev z mnogih področij, ki menijo, da so njegovi pogledi preseženi in da slabí vpliv njegovih obrazložitev, zaradi tega pa se navedbe njegovega imena v znanstveni literaturi krčijo in ponekod celo izginejo,¹ je treba opozoriti, da je njegova opredelitev metafore pustila močne sledove v celotnem metaforološkem nauku, tako da je še prav do današnjih dni izhodišče za mnoge razprave. Na to misel merita zapisa, da se mora z Aristotelovimi deli obvezno pričeti skoraj vsako resno raziskovanje metafore (Ortony 3) in da obstaja pri njem kod ali program za vsako razpravljanje o njej (Derrida, *La mythologie* 19). Enako uglašena je izjava, da izmed tisočih in tisočih strani, napisanih o metafori, le malokatera dodaja karkoli bistvenega k temeljnim pojmom, ki jih je obrazložil Aristotel (Eco 217). In navezujoč se na znano Whiteheadovo misel izpred osemdesetih let, da celotna evropska filozofija ni drugega kakor niz podčrtnih opomb k Platonovemu opusu, uvaja Paul Gordon svojo študijo o zagonetnosti aristotelske metafore z mislijo, ki jo je odel v spoštljivo vprašanje, češ ali ni še bolj upravičeno trditi, da so vse teorije o metafori le podčrtna opomba k Aristotelu? (83).²

Grški mislec, ki je začetnik sistematičnega obravnavanja metafore, jo je imel za odlično izrazno sredstvo, ki ni samo estetsko dragocena, ampak ima tudi visoko spoznavno vrednost. Govoreč o učinku metafore, izhaja iz

prepričanja, da je pridobivanje znanja na lahek način po naravi prijetno, da je torej povezano z ugodjem in veseljem. Gre za spoznavnoantropološko načelo, da ljudje po svoji naravi hlepijo po védenju.³ Torej se Aristotel metafore ne loteva le izključno v okviru posebne discipline, poetike in retorike, ampak v tesni zvezi s temeljnimi vprašanji svoje filozofije. Zlasti iz njegove etike je znano, da povezuje teoretične procese s spremljajočim ugodjem, in prav na tej zasnovi temelji njegov stavek iz *Retorike* (1410b 10-15), ki pravi, da so tiste besede najbolj prijetne, zavoljo katerih se kaj naučimo. In metafora je beseda, ki vzbuja v nas najmočnejše ta občutek zadovoljstva. Z logičnim postopkom odkrivamo v raznovrstnosti to, kar je sorodno ali podobno, se pravi analogijo. To analogijo pa Aristotel omejuje, saj se izreče proti temu, da bi metafora povezala dve področji, ki bi bili preveč oddaljeni, zakaj tedaj obstaja nevarnost, da se sprevrže v uganko. Metafora po analogiji, ki jo najviše ceni in ji namenja osrednjo pozornost, pa ni edina oblika, ki jo pozna, saj njegova zgoščena definicija pove, da je metafora – tradicionalno prevedeno – »prenos kake druge/tuje besede ali z roda na vrsto ali z vrste na rod ali z ene vrste na drugo vrsto ali po analogiji«. ⁴ Tukaj je govor o dvojem: prvo, o premikanju, imenujmo to za sedaj prenos kake besede iz njene prvotne lege v novo, pri čemer so natančno predpisane poti in smeri, po katerih se beseda lahko prenaša; drugo, o nasledku tega premikanja, potemtakem o besedi, ki je bila prestavljena s svojega izhodiščnega mesta na ciljno mesto. Čeprav je postopek premeščanja oz. zamenjave skupen vsem štirim naštetim primerom, pa vsaj prvih dveh oblik danes nimamo za metafore, ampak ju prištevamo med metonimije ali sinekdohe.⁵

Ne glede na pomensko neskladnost, ki obstaja med njegovo širšo antično rabo in ožjo današnjo, pa ohranjajo takó klasični filologi in drugi literarni raziskovalci kakor tudi prevajalci njegovih spisov v druge jezike izvirni grški terminus μεταφορά, največkrat seveda transliteriranega, zakaj namesto grškega izraza 'metafora', ki pa ni šele Aristotelova iznajdba, redkokdo uporablja drugega.⁶ Vendar navedena ugotovitev ne vključuje treh slovenskih objav *Poetike*, zakaj Kajetan Gantar tega grškega términa v svojih prevodih ne prevzame, ampak ga spremeni. V prvih dveh izdajah namesto 'metafora' stoji 'prispodoba', slednjič se v najnovejši izdaji, v tretjem natisu svojega prevoda, odloči za novo različico, sedaj je to 'primera'. Res pa je, da je izmed vseh slovenskih verzij *Poetike* le v prvem objavljenem prevodu novi izraz 'prispodoba' popolnoma izrinil 'metaforo', ki je tukaj omenjena edinole v pojasnilu k razpravi, medtem ko je v obeh kasnejših objavah 'metafora' – v oboji, grški in latinični pisavi – v oklepaju dodana k nadomestni oznaki. O avtorjevih prevajalskih dilemah in razlogih za nenavadno preimenovanje 'metafore' najprej v 'prispodobo' in nato še v 'primero' pa ni nič zapisanega.

Gantarjeva izbira obeh novih zaporedno uvedenih izrazov – globoko nas vznemirja pravzaprav le najnovejša 'primera' – vzbuja kar celo vrsto trdno utemeljenih pomislekov, ki se sprožijo naravnost iz osrčja Aristotelovega nauka o metafori.⁷ Gotovo je poglobitna resna nevšečnost tega novega slovenskega poimenovanja, ki je nikakor ni mogoče spregledati, ravno v tem, da prvi peripatetik ob têrminu 'metafora' tudi sam uporablja têrmin 'primera', tako namreč slovenimo njegov izraz 'εἰκὼν/eikôn'.⁸ Znano je, da o 'primeri' beseda ne teče, kakor bi povsem upravičeno pričakovali, že v njegovi *Poetiki*, tam namreč niti omenjena ni,⁹ ampak šele v *Retoriki* (1406b 20 ss.), in spomniti je treba, da s 'primero' seveda označuje drugačen, čeprav soroden jezikovni pojav od tistega, ki je pri njem poimenovan 'metafora'. V slovenskem prevodu leksem 'primera' torej ni poenačen z Aristotelovim 'primera' oz. 'εἰκὼν/eikôn', ampak je podeljen temu, kar je v njegovih delih (in nato še v celotni svetovni tropološki tradiciji prav do današnjih dni) vseskozi označeno zgolj kot 'metafora'. Potemtakem je prišlo na področju slovenske klasične filologije do premika, zavoljo katerega je v tem trenutku pri nas resno osiromašena funkcionalnost prvotnega izrazja. Konec koncev sta sedaj dva samosvoja têrmina, ki se po izvoru in pomenu razlikujeta, preprosto spojena v enega samega prevodnega: sedaj 'primera' ne obstaja več *poleg* 'metafore', ampak 'primera' *je* 'metafora'. Se razume, da bi bila posledica tega preimenovalnega postopka – če bi ta seveda sploh mogel obveljati – vzrok za sila resno in tako rekoč usodno terminološko zmedo, ki postaja najjasneje očitna tedaj, ko pritegnemo še *Retoriko*: tam se obe, 'eikôn/primera' in 'metafora', ena ob drugi, in to celo družno, pojavljata kar večkrat. V tretji knjigi te razprave Aristotel ne samo da ponovi nekatera svoja zapazanja o metafori iz *Poetike*, ki jih tukaj še razširi in poglobi, ampak se ukvarja tudi s primero, še posebej, in v tem se glede na Gantarjevo odločitev kaže kanec ironije, prav z razlikami med eno in drugo. Ravno v *Retoriki* ima namreč svoj začetek kasnejše nenehno spraševanje o razmerju med njima, njunih posebnostih, njuni primernosti, učinkovitosti in morebitni medsebojni izmenljivosti, ki traja do današnjih dni.¹⁰ Za tradicijo retoričnega nauka o metafori je namreč zveza med njo in primero posebno obvezujoča.¹¹

Kar zadeva določanje njunega sorodstvenega razmerja, so ga že v anti-ki povsem različno tolmačili. Aristotel razume primero izrečno kot metaforo, ta temeljna ugotovitev se v treh poglavjih *Retorike*, v katerih je govor o primeri, pojavlja kar šestkrat (McCall 51). Medtem ko se pri Aristotelu primera izkaže kot razširjena metafora, je v rimski retoriki prišlo do t. i. kvintilijanskega preobrata, ki je uveljavil popolnoma nasproten pogled, da je namreč metafora primera, in sicer krajša primera.¹² Takó razumljeno stanje ima za posledico, da se metafora, ki zadeva samó besedo, s tem ko

se približa primeri, premakne v območje stavka, saj primera zahteva hkratno navzočnost obeh členov. In Ricœur, ki hoče za svojo raziskavo zbrati vsa znamenja, s katerimi bi lahko metaforo razložil v smislu diskurza (34), vidi njeno diskurzivno značilnost prav v prenosu/epifori besede z enega mesta na drugo.

S posebnim poudarkom je treba opozoriti, da daje Stagirit metafori prednost pred manj mikavno primero, ki vzbuja manj ugodja ko metafora, in sicer iz dveh razlogov: ker je daljša in ker ne pove, »da je to ono«, da A je B, se pravi, da ne ustvari neposredne semantične identifikacije, tako kakor to stori metafora. Danes poudarjamo, da se razlikujeta še v tem, da pri primeri oba člena (podstava in podoba) svoje vsebine ne spremenita, temveč ohranjata svoj prvotni pomen: *Abil* je pogumen ko *lev*, medtem ko se pri metafori nadomeščena in nadomestujoča beseda med sabo povežeta in prepletata. Ricœur razloži izrečno prednost prve pred drugo s prepričljivo podobo, da metafora prikazuje polarnost primerjanih izrazov na način kratkega stika (38), kar razumemo tako, da pride do neposrednega, popolnega približanja dveh besed, ki sta pod pomensko napetostjo. Izmed semantičnih razlik med primero in metaforo je najbolj očitna ta, da so vse primere resnične in da je večina metafor neresnična. Ali kakor formulira ta odnos Nathalie Petitbon: primera omogoča s pomočjo primerjalnika za trenutek spremeniti resničnost, nakazati vse, kar bi resničnost v umetniškem delu lahko bila, metafora pa, nasprotno, spremeni oz. predela resničnost. Poudarja še, da sta kljub oblikovnim razlikam obe podvrženi istemu figurativnemu procesu; to je spoznal že Aristotel.

Ko sedaj načenjamo neki vidik Aristotelove definicije metafore, se lotevamo prvih dveh izmed štirih njegovih metaforičnih tipov. Tega nika- kor ne počnemo zaradi tega, ker bi menili, da sta prav ta dva kakorkoli superiorna ali do primere ali do preostalih dveh tipov – to trditi, bi bilo preprosto nesmiselno – temveč zato, ker skušamo opozoriti na neko očitno neskladnost, ki obstaja med nekaterimi delci Aristotelove definicije metafore.

Za kaj torej gre?

Definicijo metafore uvaja stavek, ki se v naši že navedeni verziji prevoda, označili smo jo kot začasno, glasi takole: »Metafora je prenos kake druge/tuje besede ali [1] z roda na vrsto ali [2] z vrste na rod ali [3] z ene vrste na drugo vrsto ali [4] po analogiji.« Čeprav sta izmed naštetih štirih možnosti drugi dve, zlasti pa slednja, ki se načelno in strukturno razlikuje od preostalih treh oblik, pomembnejši, zaposlujeta nas samo prvi dve; zanima nas tako imenovani prenos besede z roda na vrsto, in obratno, z vrste na rod.¹³ O njiju pa je treba povedati, da sta izmed vseh štirih v resnici najmanj zanimivi, kajti zavrlojo tega, ker dopuščata, da je isti objekt vezan

na vrstni in rodovni predikat, najbrž ne morejo nastati jezikovne tvorbe, ki bi bile presenetljive in drzne. To velja prav posebej za prvi tip, saj je vrsta, kakor nas spomnita Dupont - Roc & Lallot, po definiciji vključena v rod (345). Ker ima razmerje med entitetama bližnji, stičnostni značaj, so torej asociacije, ki jih sprožata, precej omejene. Zato ni seveda nikakršno naključje, da Aristotel prav ti dve obliki v svoji *Retoriki* sicer omeni, a jima tam ne posveča posebne pozornosti.

Ker pa se zanimamo za prav ti dve obliki Aristotelove metafore, ju natančno razčlenimo.

Prvega izmed štirih tipov metafore pojasnijo te tri povedi: (1) Prenos [(pomena) besede] z roda na vrsto je denimo: (2) »Ladja mi tamkaj stoji.« (3) Kajti »zasidran biti« je posebna vrsta roda »stati«.

Premislimo natanko, kaj je tukaj zapisano. Gotovo ni potrebno dokazovati, da izjava »Ladja mi tamkaj stoji« seveda nikakor ne pomeni, da bi bil premec ladje dvignjen visoko nad vodo, krma pa bi bila pogreznjena globoko proti morskemu dnu. Potemtakem ni opisan nikakršen izjemen, težaven ali celo kritičen, navzgor usmerjen, poševen položaj ladje, ki bi najbrž utegnil priklicati predstavo o potapljanju se plovilu. Nasprotno, ladja je predstavljena v povsem običajni vodoravni legi, pač v stanju, ko se je, potem ko je opravila plovbo, ustavila in se v pristanišču kvečjemu mirno pozibava: gre za ladjo, ki čisto preprosto miruje. Tukaj namreč glagol »stati« pomeni toliko kakor »prenehati pluti«, »prenehati spreminjati položaj«, »ostati na mestu« oziroma »ne se gibati« ali »ne se premikati«; skratka »mirovati«. In kakor iz povedi (3) določno razberemo, je v zgoraj objavljeni slovenski različici Homerjevega verznege odlomka (*Odiseja* 1, 185) z glagolom »stati«, ki zaznamuje mirovanje, povedano, da je ladja zasidrana.¹⁴ Povedi (2) in (3) sta tedaj brez slehernega dvoma povsem kongruentni.¹⁵ A ta v ničemer sporna trditev velja le dotlej, dokler ne pri-
tegnemo v razmislek še prve, izhodiščne povedi (1). Iz nje izhaja, da naj bi navedek iz *Odiseje* ponazarjal prenos besede »z roda na vrsto«. Prav ta misel pa vnaša v celoto obravnavane Aristotelove oznake prvega tipa metafore hudo zmedo, ki je posledica protislovja, obstoječega med prvo povedjo in preostalima dvema, tako da to tropovedje kot celota ni le pomensko neuravnovešeno, ampak v temelju docela porušeno. Zakaj očitno je, da gre v resnici za popolnoma nasproten pojav: če namreč namesto da bi rekli, kako je ladja »zasidrana«, izjavimo, da »stoji«, nikakor ne moremo soglašati s trditvijo, da je govor o prenosu besede »z roda na vrsto«. Ravno nasprotno je res, saj je vendar čisto jasno povedano, da namesto o ladji, ki je zasidrana (zasidranost je seveda *vrsta*, nekaj posameznega), teče beseda o ladji, ki stoji/miruje (mirovanje pa je nedvoumno *rod*, nekaj občega). Ker ugotavljamo, da ne gre za prenos besede »z roda na vrsto«, bi se morala

v tem kontekstu izhodiščna poved (1), kajpada popolnoma spremenjena, smiselno spojiti s povedjo (2) edinole v taki formulaciji: »Prenos z vrste na rod je denimo: 'Ladja mi tamkaj stoji'«, saj je beseda z rodovnim pomenom (stati) zavzela mesto besede z vrstnim pomenom (biti zasidrana). Šele s takim, seveda docela preobratnim posegom v besedilo bi se med tremi navedenimi povedmi vzpostavila notranje konsistentna in logična zveza.

Pri opisanem primeru pa ne gre morda le za posamezen, naključen spodrseljaj, zakaj po natanko istem vzorcu kakor prvi je razložen še drugi tip metafore: (1) Prenos [besede] z vrste na rod je: (2) »Tisoče slavnih reči Odisej je že storil.«¹⁶ (3) Vrsta »tisoče« stoji namesto roda »mnogo«. Samoumevno je, da se nam tudi ta opredelitev kaže kot postavljena na glavo: če je števnik »tisoč« uporabljen kot vrstni in prislov »mnogo« kot rodovni pojem, kakor je smiselno zapisano, se prva poved ne bi smela glasiti tako, kakor se, pač pa obratno. Se pravi, da pri tem tipu metafore ne gre za »prenos z vrste na rod«, marveč – in tudi tukaj, kakor sedaj kaže, ni mogoče dopustiti niti najrahljšega ugovora – za »prenos z roda na vrsto«, saj je beseda z vrstnim pomenom (tisoče) zavzela mesto besede z rodovnim pomenom (mnogo).¹⁷

Iz tega sledi, da bi bila pri opisu bistvenih značilnosti teh dveh (izmed štirih) tipov metafore šele takrat ustvarjena prepričljiva logična celota, ko bi medsebojno zamenjali obe povedi: pri prvem tipu bi šlo za »prenos z vrste na rod«, pri drugem pa za »prenos z roda na vrsto«.¹⁸ To seveda pomeni, da naša ugotovitev, temelječa sicer na pozornem branju in primer-nem premisleku domnevno oporečnega mesta v *Poetiki*, velikega filozofa na posreden način obdolžuje, da je zakrivil očitno protislovje oz. zmoto v sklepanju. Najkasneje v tem trenutku pa je primerno, da priključimo v spomin svarilne Lessingove besede, zapisane prav o Aristotelovi *Poetiki*, ki jih lahko preberemo v 38. listu *Hamburske dramaturgije*. Ukvarjajoč se z nekim mestom v tolmačenju tragedije, ne pa metafore, zapiše tole misel: »Kjer pri takem možu naletim na kaj takega [protislovnega], rajši pokažem nezaupanje v svoj razum kakor v njegov.« Priznava, da tedaj stori to, za kar smo se tudi mi bili prizadevali: svojo pazljivost podvoji, sporno mesto desetkrat prebere in ne verjame prej, da gre v resnici za zmoto, »dokler iz celotne zveze njegovega sistema ne spozna[m], kako in v čem je [Aristotel] prišel do tega protislovja« (175–176).

Očitno utegne biti tudi omenjeno mesto, ki je v tej dikciji neutajljivo oporečno, odvisno od razlage nečesa, kar iz golega besedila *Poetike* neposredno sploh ne postane razvidno. Konec koncev ni neznano, da Aristotel v svojih spisih neredkokrat opozarja na reči, o katerih je razpravljal drugod, in kako se mu zaradi tega na kakem mestu potemtakem pač ni zdelo vredno, da bi se z njimi znova ubadal. Poleg tega pa se je tako ali tako usta-

lilo prepričanje, da bralcu prav *Poetika* pri razumevanju pogosto povzroča težave, veliko da je namreč formulacij, pojmov in predmetov, ki bi bili v resnici potrebni natančnejše razlage.¹⁹ Odprto ostaja vprašanje, koliko je za tako stanje iskati vzrok v tem, da razprave Aristotel ni sam objavil in da nikakor ni zanesljivo, ali nam je prvotni tekst celovito ohranjen oziroma kolikšen del in kdaj se je izgubil. Izvor problema, ki smo ga opazili in ki je tukaj predmet naše pozornosti, je tedaj lahko po eni strani v kratkosti oz. necelovitosti tega teksta (Gantar ga imenuje celo fragmentarni osnutek), po drugi pa v razmerah njegovega nastanka, saj je bil sprva pripravljen in kasneje morda dopolnjen kot gradivo za potrebe lastnega šolskega dela; hkrati pa je treba upoštevati okoliščino, da je bil namenjen poslušalstvu, ki mu je bila učna snov, drugače kakor danes nam, prezentna v polnem obsegu in vseh razsežnostih.

Ko si prizadevamo za morebitno pojasnitev opisanega domnevnega protislovja v Aristotelovi opredelitvi njegovih dveh tipov metafore, se lahko razgledamo po različnih prevodih, komentarjih ali razpravah. Med nekaj deset objavami *Poetike* v več evropskih jezikih sicer naletimo na nekatere drugačne prevode, ki se odmikajo od najbolj razširjene tradicionalne dikcije, a pričakovanega posebnega namiga, opozorila ali celo pojasnila našega vprašanja ne najdemo niti v najzajetnejših in najizčrpnnejših edicijah *Poetike* zadnjih desetletij.²⁰

Srž celotnega problema nas napotuje h kar najbolj primernemu tolmačenju prvega dela Aristotelove definicije metafore, ki se v izvirniku glasi takole: μεταφορὰ δὲ ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ (*Poetika* 21, 1457b 6-7). Kakor je razvidno iz gradiva, dodanega temu spisu, je paleta prevodov te ključne izjave sicer pisana, vendar brž opazimo, da so njeni trije temeljni grški samostalniki v modernih evropskih jezikih za večino izmed njih vendarle 'metafora' [← μεταφορὰ, metaphorá], ki da je 'prenos' [← ἐπιφορὰ, epiphorá] kake 'druge/tuje besede' [← ὄνομα ἀλλότριον, ónoma allótrion]. Izmed te trojice izrazov smo prevedeno besedo 'prenos' za izvirno 'epiforo' grafično zaznamovali, ker najmočneje priteguje našo pozornost.

Večina prevajalcev in raziskovalcev razume epiforo kot sinonimen izraz za metaforo, torej kot prenos. Tej razširjeni navadi se je (v družbi Paula Veyna) postavila po robu Irène Tamba - Mecz,²¹ ki se je dokopala do drugačne razlage tega ključnega pojma in s tem celotne tradicionalne razlage definicije. Opirajoč se na oba zgleda (mirujoča ladja; tisoč Odisejevih junaških dejanj), ki ju navaja Aristotel v opisih obeh tipov metafore, je prepričana, da epifora ne zaznamuje prenosa pomena ene besede na drugo, da ne gre za prehod od ene besede na drugo besedo s sorodnim pomenom. Aristotel naj bi jo razumel kot atribucijo/podelitev, in sicer kot podelitev nekega imena – tukaj pa moramo sedaj avtorici prisluhniti z veliko mero

zbranosti – namreč neki *stvári*.²² Se pravi, nekaj, neka stvar (bodisi reč ali oseba ali pojav itd.) dobi ime, ki pa ni njeno lastno oz. prvotno. Prizorišče tega postopka, te podelitve/epifore nepravlega imena kaki stvari pa ni semantična os, ampak tista, ki jo avtorica imenuje logično–sintaktična. Če se ravnamo po tej razlagi, in to počnemo z velikim navdušenjem, se pokažejo Aristotelovi navedki nenadoma v čisto drugačni luči in dobijo popolnoma drug pomen. Homer je torej dal v prvem primeru *rodovno* ime, to je 'mirovanje', posebnemu, *vrstnemu* pojavu, ki je 'zasidranost', v drugem primeru pa je *vrstno* ime 'tisoč' podelil *rodovnemu* pojmu 'veliko število'. Tako pride sedaj resnično, kakor je zapisano v *Poetiki*, pri prvem tipu do prehoda z (besednega) *roda* na (seveda predmetno oz. pojavno) *vrsto*, pri drugem pa z (besedne) *vrste* na (kajpada predmetni oz. pojavni) *rod*.

Pri Aristotelu, ki da nima v mislih bočnega drsenja od ene do druge besede na ravni besed ali od ene stvari do druge na ravni stvari, gibanje vključuje obe etaži, saj med ravnijsko besed obstaja navpična ali poševna zveza navzdol z drugo, ki je raven stvari. Govor je namreč o dveh oblikah podelitve imena, o dveh oblikah epifore. Navpično epiforo lahko ponazorimo tako, če si na spodnji ravni, tj. ravni stvari zamislimo npr. zapis *Pelejev sin* ali pa njegovo fizično podobo, natanko nad njo, na drugi ravni, na ravni besed, pa zapis *Ahil*, ker je namreč osebi, ki je Pelejev sin, pač tako ime. Z navpično puščico navzdol (z *Ahila* na *Pelejev sin*), je torej Pelejev potomec opremljen s svojim pravim, običajnim osebnim imenom (Ahil). Če si pa na gornji ravni besed ob imenu *Ahil* nekoliko odmaknjeno zamislimo npr. zapis *lev*, imamo tokrat opraviti s poševno epiforo, ko je s poševno puščico navzdol taisti *Pelejev sin* označen kot *lev*. Na popolnoma enak način deluje epifora, ko gre za *zasidrano ladjo* (oznaka *zasidranost* za zasidrano ladjo je navpična, oznaka *mirovanje* poševna epifora), in pri Odisejevih junaštvih, ki jih je *mnogo* (oznaka *mnogo* je navpična, *tisoče* poševna epifora). In ravno ta poševna epifora, ki v prvem primeru podeli rodovno oznako vrstnemu pojavu (z *roda* na *vrsto*), v drugem pa vrstno oznako rodovnemu (z *vrste* na *rod*), je tista, ki jo Aristotel v *Poetiki* imenuje 'metafora' in katere rezultat je drugo/tuje ime (*ὄνομα ἀλλότριον*).²³ Nič čudnega torej, da obravnava metaforo v 21. poglavju, ki govori o *ονόματα*/onómata (imenih, besedah), saj je metafora poseben način poimenovanja stvari in sodi ob glosi, okrasni besedi, skovaniki, podaljšani, skrajšani ali spremenjeni besedi med ti. nenavadne besede.

In če sedaj po teh spoznanjih zavoljo večje razumljivosti razlagalno dopolnimo in modificiramo sedanji slovenski prevod temeljne Aristotelove izhodiščne misli z (obema obravnavanima zgleddoma, se utegne ta, ko ni več govora o *prenosu* (*pomena*) besed, pravilneje glasiti takole: »Metafora je podelitev drugega/tujega imena [kaki stvári] ali z *roda* na *vrsto* ali z *vrste* na *rod* ali z ene *vrste* na drugo *vrsto* ali po analogiji. Podelitev z *roda* na *vrsto* je

denimo: »Ladja mi tamkaj stoji.« Kajti 'zasidran biti' je posebna vrsta roda 'stati'. Podelitev z vrste na rod je: »Tisoče slavnih reči Odisej je že storil.« Vrsta 'tisoče' stoji namesto roda 'mnogo'. [...]«

O odločni tezi jasno koncipirane razprave, ki jo je napisala francoska lingvistka, specialistka za semantiko, je treba resnici na ljubo povedati, da ni ne prvi ne edini, čeprav najcelovitejši in najodličnejši prispevek k ustrežnejšemu branju opisanega mesta iz Aristotelove *Poetike*, ki smo ga prav iz tega razloga postavili na čelo tistih objav, ki premaknejo obravnavane vrstice v pravo luč. Natančno v tistem duhu, ki je značilen za njena prizadevanja, najdemo namreč nekaj enako uglašanih, resda skromnejših, kljub temu pa ne nepomembnih poskusov, ki so nastali kar v več okoljih. Ampak pri tem moramo upoštevati neugoden podatek, da med temi prispevki tako rekoč ni medsebojnih povezav, kar pomeni, da njihovi avtorji najpogosteje niso poznali podobnih ugotovitev drugih raziskovalcev, in da se zaradi tega nanje tudi niso mogli navezati. Ob tem moramo priznati, da na te poskuse ne bi postali tako hitro pozorni, če študija Irène Tamba - Mecz ne bi s tolikšno prepričljivostjo postavila tako razločnega mejnika v percepciji in razlagi obravnavanega Aristotelovega segmenta.

Na razmeroma zgoden primer drugačnega prevoda naletimo pri Ingramu Bywaterju, ki je v začetku 20. stoletja prestavil *Poetiko* v angleščino.* Njegova verzija izstopa s svojim nekoliko bolj opisnim prevodom, ki izvirno epiforo prevede pravzaprav dvakrat; prvič, ko pove, da obstaja metafora v tem, da *daje* stvarim ime (*giving the things a name*), ki pripada nečemu drugemu, in drugič, ko jo poangleži še z običajnim 'transference' (prenos).²⁴ Kakor vemo, šele taka dikcija – podobni so ji nekateri mlajši prevodi, npr. novejši anonimni španski, Hardyjev in Magnienov francoski, Pescejev italijanski, Ničevov bolgarski, idr. – spreminja pogled na razumevanje Aristotelove opredelitve metafore. Razložimo si jo lahko tako, da dobi ime ene stvari neka druga stvar, da je tej drugi stvāri podeljena nepravna/tuja oznaka; in če gre potem npr. za prehod z roda na vrsto, to pomeni, da je dobil oznako 'mirovanje' (= rod) neki pojav, ki je prvotno imenovan 'zasidranost' (= vrsta): 'mirovanje' je zamenjalo 'zasidranost', prišlo je torej dejansko do premika, kakor beremo v izvorni definiciji, z roda na vrsto. Ko pa gre pri drugem Aristotelovem primeru za dajanje imena nekega ožjega pojava nečemu, kar je širše, ko stopi oznaka 'tisoč' na mesto Odisejevih 'mnogih' dejanj, je v resnici prišlo do premika z vrste na rod. Tako rekoč neopazno se potemtakem med prevodi sporadično pojavijo taki, ki brez hrupa uveljavljajo tisto branje, ki očitno ustreza Aristotelovi nameri.

* Obravnavani deli definicije v različnih prevodih, tudi takih, ki v tem spisu niso posebej omenjeni, so zbrani po abecednem redu prevajalcev v poglavju Gradivo. Bibliografski podatki o teh prevodih so navedeni v oddelku Literatura.

V znanstveni literaturi kaže omeniti Guida Morpurga - Tagliabueja, pri katerem zasledimo odločilen inovativni poudarek. Ko v svoji obsežni monografiji o Aristotelovi lingvistiki in stilistiki prevede uvodni del njegove definicije metafore, jo predstavi kot prenos (trasposto) tujega *imena* na neko *stvar*, pri različnih tipih pa da gre za podelitev (applicazione) ali rodovnega *imena* kakemu specifičnemu *pojmu* ali posebnega *imena* kakemu rodovnemu *pojmu* itd. In ko o prvem tipu zapiše, da »[n]ajbolj navadna, najbolj medla metafora je tista, pri kateri se uporablja splošen *izraz* za specifično *stvar*« (164),²⁵ nas ne zanima avtorjeva sodba o bledosti te vrste metafore, saj smo o njej tudi sami prepričani, ampak smo pozorni na njegovo dosledno ravnanje, ko namesto o uveljavljenem prenosu besed vztrajno govori o tem, kako so *stavrem* podeljena tuja imena. Ko izrečno poudarjamo njegovo stališče, želimo opozoriti na podatek, da pred njim na tako jasen premik v tolmačenju Aristotelove metafore – vsaj po gradivu, ki nam je na razpolago – še nismo naleteli.²⁶

Na to italijansko knjigo se tesno navezuje Belgijec Pierre Somville v svoji francosko pisani knjigi o Aristotelovi *Poetiki*. Čeprav razpravlja predvsem o mimezi in katarzi, odmeri v krajšem poglavju, posvečenem stilu in tragičnemu, nekaj strani tudi metafori. Ko razloži definicijski premik z roda na vrsto, kjer ima prvi višjo stopnjo splošnosti od druge, poudarjeno izrazi misel, da pri prehodu z enega na drugo ne gre za to, da širši, splošnejši izraz samo zamenja manj splošnega, ožjega, ampak da širši in splošnejši pojem označi neko stvar, ki je ožja in bolj določena. Po naše torej, da je rodovna oznaka podeljena neki posebni stvari. Torej tudi on razume epiforo ne kot prenos besede, ampak kot podelitev imena neki stvari.

V prizadevanju po ustreznijšem prevodu grškega izraza 'epifora' je gotovo najbolj pomemben Heinrich Lieb, ki se postavi zoper prevajanje epifore s prenosom, češ da ta pomen pritiče že metafori. Definicija je postala logično napačna, ker 'metafora' in 'epifora' zaradi dostavkov v drugem delu definicije ne moreta imeti istega pomena. Kakor v drugih primerih pri Aristotelu je tudi tukaj mišljen odnos med *ὅνομα*/imenom in vsaj eno stvarjo, ki ga je mogoče označiti kot »vzdevanje nečesa nečemu (stvar)«²⁷. Zato se mu zdi primeren tale prevod: »Vzdevanje nečesa (*ὅνομα*), kar izhaja iz nečesa (stvar), na nekaj (stvar)« (79).²⁸ Skoraj pol stoletja kasneje na enak način – a ne da bi se na Lieba direktno navezal – razpravlja Stefan Willer, ki govori o tem, kako je Aristotel, izogibajoč se tautološkemu opisu »metafora je metafora kake druge/tuje besede«, torej »prenos je prenos kake druge/tuje besede« – kar pa že ne bi bilo več definicija – drugo '*metaforo*' s spremembo predpone predružačil v '*epiforo*'. Ampak kakor hitro se tudi 'epiforo' prevede kot 'prenos' (neke druge/tuje besede), nastane v prevodu ravno tista tautologija, ki je Aristotel očitno ni hotel zakriviti.

Zakaj če že 'metafora' pomeni 'prenos', potem 'epifora' naj ne bi pomenila istega, zato jo kaže prevesti drugače, in Willer se je odločil za 'dodajanje' (Beitragung, Nachtragung).²⁹ Le da njegova izbira ne prinaša ničesar takega za razumevanje definicije, česar ne bi prebrali že pri Liebu (93).

Temeljiteje se je z epiforo ukvarjal tudi John T. Kirby: Potem ko razloži Aristotelovo tavitološko zadrego z izrazom metafora in z jezikoslovno akribijo pretehtava različne možne pomene izraza epifora, se odloči za 'kopičenje' (piling up), tako da utegne v tej rabi biti njen najverjetnejši pomen: nova ali dodatna podelitev (nenavadnega/tujega) imena nečemu, kar že ima svoje ime; zato predlaga, kakor pravi, »z okorno natančnostjo« prevod 'dodatna dodelitev/podelitev' (additional assignment). Izmed dosedanjih angleških prevodov epifore – navaja pa 'giving' (Bywater), 'movement', 'transfer(ence)' in 'application' – se mu slednja zdi še najustreznejša, češ da bi bil 'transference' primernejši prevedek za 'metafora' (532–533).

Žal pa se nova usmerjenost v razumevanju Aristotelove definicije v prevodih in v znanstveni publicistiki pojavlja v diskontinuuirani razpršenosti. Irène Tamba - Mecz očitno ne pozna niti Guida Morpurga - Tagliabueja (1967) niti Pierra Somvilla (1973), saj se njuni imeni ne pojavita ne v razpravi, nastali v soavtorstvu s Paulom Veynom (1979), ne v njeni lastni knjigi (1981). Obsežna francoska izdaja *La Poétique*, oskrbela sta jo Roselyne Dupont - Roc in Jean Lallot (1980), ki I. Tamba - Mecz seveda še ne more biti znana, upošteva Guida Morpurga - Tagliabueja v opombah k 20. poglavju Aristotelove *Poetike*, ne pa tedaj, ko je v komentarju govor o metafori. V Schmittovi objavi *Poetike* (2008) ta avtorica ni navedena, medtem ko jo v bibliografiji navaja Rappova *Retorika* (2002), ki je izšla v isti zbirki Aristotelovih del v nemškem prevodu. Pač pa so prizadevanja Irène Tamba - Mecz vseh Johnu T. Kirbyju (1997), ki ceni njeno semiotično interpretacijo Aristotelove metafore; taisti Američan pa ne ve za Lieba, tako kakor ne pozna drugih znanstvenih dosežkov z nemškega jezikovnega področja.

Ob straneh močnega, glavnega toka tradicionalnih prevodov in pogostoma nejasnih razlag Aristotelove definicije se potemtakem semintja poglobljuje kar nekaj ustrežnejših prevodnih besedil ter primernejših in tehtnejših pojasnil, ki posredno ali neposredno izražajo nasprotujoča si stališča do utečenih prevodov in razlag. Zanimivo je, da sploh niso deležna kakega posebnega odziva, niti odobravanja niti nasprotovanja, pa tudi predmetne kritike ne, ki bi jo lahko upravičeno pričakovali. Kakor da med obema pogledoma ne bi obstajale razlike in bi vsi razmišljali na enak način, ali kakor da bi šlo samo za odtenke v razumevanju in ne za različno tolmačenje Aristotelovega razumevanja metafore. Morda pa ta publicistična dejanja, izhajajoča iz novega premisleka, ki odplavljajo napake in dvoumnosti, prav zaradi tega, ker kljub prepričljivosti niso dovolj sprijeta

in profilirana, (še) ne tvorijo kritične mase, potrebne, da bi ustvarila potrebno protiutež tradicionalni maniri in vplivala na temeljito spremembo poimenovalne in razlagalne klime. Dokler pa se to ne bo zgodilo in bo pozorni bralec še kar naprej čudeč se razglabljal o nedoumljivi definicijski izjavi, se sprašujemo, ali bi lahko ta spis veljal kot utemeljen ugovor in hkrati kot primerno opozorilo, da je utečena tradicionalna oblika prevoda Aristotelove definicije metafore zavajajoča.

OPOMBE

¹ To opazamo v monografiji (Andrew Goatly, *The Language of Metaphors*. London – New York: Routledge, 1997), zborniku (*Metaphor and Metonymy at the Crossroads. A Cognitive Perspective*, ur. Antonio Barcelona. Berlin – New York: [2000] 2003) in tematski številki znanstvene revije (*Poetics Today* 13.4 (1992), Aspects of Metaphor Comprehension). V bibliografijah obeh knjižnih publikacij, ki imata po 360 strani, in v revijalni z 250 stranmi ni navedeno nobeno Aristotelovo delo.

² Kakor je očitno, opiramo naslov našega spisa prav na to domiselno oznako. Glede na drobnost problema, ki ga obravnava prispevek, bi bilo seveda mnogo spodobneje, da bi se naslov, če potem le ne bi postal tako okoren, v celoti glasil vsaj takole: »Podčrtana opomba k podčrtani opombi k Aristotelovi definiciji metafore.«

³ »Vsi ljudje stremijo k vedenju, in sicer po svoji naravi.« *Metafizika* 980a (Aristotel 3).

⁴ Aristotelovo opredelitev metafore v *Poetiki* navajamo drugače, kakor jo lahko beremo v Gantarjevem prevodu. Tam se glasi takole: »Primera (μεταφορά, metaphorá) je prenos pomena na neko drugo besedo, in sicer: ali od splošnega na neko vrsto, ali od neke vrste na splošno, ali od ene vrste na drugo vrsto, ali po analogiji« (Gantar 2005, 122).

⁵ Na Aristotelovo široko razumevanje metafore opozarjajo mnogi avtorji. Tako npr. beremo, da je za Aristotela, ki ne razlikuje med različnimi tropi, metafora vsako nadomestčanje običajne besede z drugo (Brooke-Rose 4), da razširja obseg metafore, ki vključuje hiperbole in pregovore (Mahon 75) itd.

⁶ Navajajoč uvodni Aristotelov stavek o metafori, Franz Vonessen npr. namesto 'metafora' zapiše 'Übertragung' (prenos). Torej: »Übertragung ist Hinzutragung fremder (einem »anderen« gehöriger) Bezeichnung« (399). Med prevajalci *Poetike* ravna podobno Kuzmič, ki v hrvaškem prevodu izraz 'metafora' izrine, namesto njega pa uporabi 'preneseno ime', in Unt v estonskem prevodu, kjer stoji namesto metafore 'ülekanne' (prenos). Od navedenih prevajalcev se nekoliko razlikuje Appelrota, ki v ruski verziji sicer zapiše 'переносное слово' (prenesena beseda), le da jo še dopolni z izvornim izrazom, tako da se začetek definicije glasi takole: »Переносное слово, или метафора.« Razumljivo je, da se omenjeni poskusi, nadomestiti metaforo s kakim drugim imenom, omejujejo na besedo 'prenos' ali njeno pridevniško izpeljanko.

⁷ Ob Gantarjevem preimenovanju metafore v primero Alan Širca predlaga, da »bi bilo metaphorá vendarle bolje prevesti s 'prisposodbo'« (171). Janez Vodičar, ki navaja Aristotelovo definicijo po drugi, ne pa po tretji izdaji *Poetike*, ugotavlja, da prevod z izrazom prisposoda zožuje pomen metafore (513).

⁸ Enako ravna npr. Nada Grošelj, ko angleški 'simile', ki ustreza Aristotelovi rabi izraza 'εἰκὼν', prevede s 'primera' (Kennedy 107).

⁹ Na to nenavadno dejstvo se odziva Stanford z domnevo nekaterih filologov, da se je druga knjiga *Poetike*, ki je morda obsežneje obravnavala junaško pesništvo skupaj z epsko naravo primere, izgubila (119). Nasploh sicer velja, da je *Poetika* starejša od *Retorike*, vendar

tega, kakor meni McCall, ni mogoče dokazati; z vso gotovostjo se namreč da trditi le to, da je Aristotel obe razpravi predeloval in dopolnjeval (51).

¹⁰ Razmerje med metaforo in primero ima v grški antiki tudi genološko-historične razsežnosti. Medtem ko si v starogrški epiki ne moremo odmisлити primere, ne da bi se spremenil njen značaj, ima metafora v njej podrejeno vlogo. V zbornski liriki se to razmerje obrne, metafora prevlada nad primero. Vmesni položaj med obema zvrstema zavzema tragedija, ki primeri sicer nameni več prostora, a poglavito mesto zavzema vendarle metafora (Hörmann).

¹¹ Brooke-Rose toži o nejasnem razločevanju med metaforo in primero (13). Več revijalnih in knjižnih objav, ki obravnavajo skupaj primero in metaforo, je sprejelo obe figuri kot polni naslov ali njegov glavni del: Bouverot, Hörmann, Keith, Tamba - Mecz & Veyne.

¹² Kvintilijan: *Institutionis oratoriae* VIII 6, 8: *metaphora brevior est similitudo*. Sicer je že pri Ciceronu (*O govorniku* III 38, 157) zapisano, da je metafora »kratka oblika primere, skrajšana na eno besedo, ki je postavljena na tuje mesto kakor na svoje lastno«, vendar obstaja filološka domneva, da gre za kasnejši vrinek (275).

¹³ Večjega raziskovalnega zanimanja kakor ta dva tipa je običajno deležna metafora po analogiji. Njej velja poglavitna pozornost npr. Samuela R. Levina, ki nazorno razloži razlike med njo in preostalimi tremi tipi metafore. In medtem ko nekateri razpravljalci menijo, da je Aristotelovo obravnavanje metafore neprimerno in pomanjkljivo, njegova klasifikacija pa nenačrtna in površna, med njimi je bržkone najostrejši W. Bedell Stanford, Levin dokazuje prav nasprotno, da je namreč sistematična in koherentna.

¹⁴ Dvojica »stati« – »biti zasidran« je v različnih oblikah značilna za vse pregledane nemške prevode *Poetike* (najpogostejše: »stehen« – »vor Anker liegen«). V drugih jezikih pride do variacij: ladja že v slovenskem prevodu »leži« (Sovre, *Odiseja*), prav tako v starejšem angleškem »leži/lies« (Butcher), medtem ko je v francoščini »ustavljena/arrêté« (tako ima več prevodov), ali »mirujoča/immobile« (Ruelle). Namesto o zasidrani ladji pa nekateri prevodi navajajo njeno »privezanost« ob pomolu (Gallavotti, Pesce) ali pa medlejše »nahanje v pristanišču / être dans le port« (Dacier, Batteux); v slednjem primeru se je razlika med rodом in vrsto zmanjšala.

¹⁵ Drugače se glasita slovenski različici navedenega heksametrskega segmenta (*Odiseja* I, 185) v obeh knjižnih izdajah *Odiseje*: »Ladja leži mi tam zunaj« (Sovre, *Odiseja*) ter »ladja zasidrana zunaj stoji mi« (Gantar, *Odiseja*). Medtem ko starejši prevedek sledi besedam, ki jih Mentis, čigar podoba je privzela Atena, namenja Telemahu, pa novejši prevedek izjavo, zapisano pri Homerju, tavitološko razširja, mirovanje ladje je namreč dvojno izraženo, tako z rodovnim pojmom »stojke« kakor tudi z vrstnim »je zasidrana«).

¹⁶ *Iliada* II, 272. Ta verz je Gantar v svojem prevodu *Poetike* ustrezno prikojil potrebam Aristotelovega teksta; Sovretov prevod namreč ne bi bil primeren, ker ne govori o »tisočih« dejanjih, marveč se glasi takole: »Strela, že marsikaj dobrih ima Odisej za sabo«. Podobno zanemarjajo Homerjevo dikcijo tudi nekateri drugi prevajalci, npr. Voß (Trau, gar viele bereits hat Odysseus gutes vollendet), Hampe (Wirklich, schon zahllose Taten brachte Odysseus zustande), Schrott (ha! er hat ja schon viele geleistet, unser odysseus) in Gnedič (Истинно, множество славных дел Одиссей совершает).

¹⁷ Samuel R. Levin npr. v svoji razpravi o Aristotelovi teoriji metafore navaja za prva dva metaforična tipa celo dodatne zglede, ki se seveda natančno prilegajo shemi v *Poetiki*. Izmed štirih njegovih primerov navedimo le dva: enega kot prehod z roda/genus na vrsto/species (G→S): »The Rolls Royce is a beautiful vehicle, where 'vehicle' is the genus of 'automobile'«, drugega kot prehod z vrste na rod (S→G): »Those poor people don't have bread to eat, where 'bread' is a species of 'food'« (29). 'Vozilo' je nedvomno rod vrstnega pojma 'avtomobil' in 'kruh' je gotovo vrsta rodovnega pojma 'hrana', vendar pa po naših opažanjih pri prvem primeru ne gre, kakor je pri njem zapisano, za prehod z roda na vrsto in v drugem ne za prehod z vrste na rod, ampak ravno obratno.

¹⁸ Takšna bi bila hipotetična formulacija za 1. tip metafore: (1) Prenos z vrste na rod je denimo: (2) »Ladja mi tamkaj stoji.« (3) Kajti »zasidran biti« je posebna vrsta roda »static«; za 2. tip pa: (1) Prenos z roda na vrsto je: (2) »Tisoče slavnih reči Odisej je že storil.« (3) Vrsta »tisoče« stoji namesto roda »mnogo«.

¹⁹ Izmed avtorjev, ki se ukvarjajo z različnimi težavami, nastalimi pri razumevanju nekaterih izrazov, navedimo Adolfa Köhnkena (135); ugotavlja, da Aristotel v *Poetiki* za isto stvar ne uporablja vselej enakih términov, in obratno, z enakim términom utegne kdaj označiti različne stvari. (Le da njegova ugotovitev ne sodi v področje metafore.)

²⁰ Takšne publikacije, ki imajo zelo temeljit in obsežen znanstveni aparat, so npr. Dupont - Roc & Lallotova (1980), Dukatova (1983) in najnovejša Schmittova (2008); prva ima nekaj manj ko 300 strani opomb, druga skoraj 1700 opomb na 400 straneh, tretja pa celo 700 strani raznovrstnega spremnega gradiva k osnovnemu razpravnemu besedilu, ki tukaj zavzema celih 40 strani.

²¹ Irène Tamba - Mecz in Paul Veyne sta skupaj objavila razpravo »*Metaphora et comparaison selon Aristote*« (1979), vendar je tisti del besedila, ki zadeva obravnavano vprašanje, gotovo napisala prvoimenovana avtorica. To sklepamo po tem, da je izmed dvojice samo ona lingvistka in da nekatere poglavitve in za nas relevantne ugotovitve iz te študije povzame v svoji kasnejši knjigi *Le sens figuré* (1981).

²² Pojem 'stvar' uporabljamo v najširšem slovarskem pomenu »kar je, obstaja ali se misli, da je, obstaja«.

²³ Avtoričina ponazoritev aristotelovskega metaforičnega procesa je vezana na izvirne términe, kakršni so epifora, rod, vrsta, zato je glede na moderne razlage metafore morda nekoliko okorna. Očitno pa je, da se je v svojem verbalnem prikazu natanko oprla na shematično upodobitev Tzvetana Todorova, ki navaja »jadro« kot označevalca za dva označenca (/jadro/ in /ladja/): v četverokotniku sta oba zgornja kota zaznamovana z »jadro«, spodnja kota pa z /jadro/ in /ladja/; diagonala [to je njena poševna epifora], ki povezuje »jadro« z /ladja/, predstavlja figuro, ker velja za metaforo, metonimijo in sinekdoho (98). Prav ta primer prevzamejo tudi avtorji t. i. groupe μ v svoji *Rhétorique générale* (Obča retorika), ko obravnavajo metasememe, kakor imenujejo tradicionalne trope (92–93). Metaforo pa formalno pojasnijo tako, da jo zvajajo na sintagmo, kjer sta dva označevalca identična [»lev«], oba ustrezna označenca pa neidentična [/Ahil/, /lev/] (106); to opredelitev predstavi tudi Paul Ricœur (210). – Podobno opiše metaforo oz. metonimijo Roman Jakobson, ki ju je vgradil v svojo dvoosno teorijo: »Metafora (ali metonimija) je dodelitev označevalca [»lev«] drugemu označencu [/Ahil/], ki je po podobnosti (ali stičnosti) povezan s prvim označencem [/lev/]« (355). – Ekkehard Eggs, polemizirajoč z Maxom Blackom, navaja izjavo »Ledena gora kopni«: če je njena tema ledena gora, gre za direktno referenco [navpična epifora], če pa se nanaša na hladno, brezobzirno Sally, ki postaja mila in blaga, razumemo ledeno goro kot trop s poševno referenco [poševna epifora] (1172).

²⁴ Tako kakor Bywaterjev se glasi tudi prevod W. D. Rossa iz l. 1923, ki je nato objavljen še pri Ricœurju (27). V Derridajevi razpravi »Bela mitologija« je v francoski objavi naveden Hardyjev prevod (19), v angleški verziji pa je prevajalec izbral prav Bywaterjevega (31).

²⁵ Kurziva E. K. »L'uso più ordinario, più pigro, del traslato è quello di ricorrere a un termine generico per un fatto specifico, ἀπὸ τοῦ γένους ἐπὶ εἶδος (al limite oggi usiamo il termine *cosa, cosa*).«

²⁶ Tudi v drugih študijah avtorji izražajo podobne poglede. Wheelwright npr. zapiše, da gre pri Aristotelovi metafori za epiforo/transference kakega imena na neko stvar. Sicer govori o prenosu, a misel je vendarle ta, da je neki stvari podeljeno ime, ki ni njeno (72).

²⁷ »[A]nwenden von etwas (ὄνομα) auf etwas (Gegenstand).« Ker se Lieb sklicuje na Platona (Zakoni 944d), ki uporablja 'epiforo' v enakem pomenu, smo v našem prevodu namesto najbližjega izraza 'apliciranje' prevzeli Kocijancičev ustreznik 'vzdevanje' (Platon 1584).

²⁸ »Anwendung von etwas (ὄνομα), ausgehend von etwas (Gegenstand), auf etwas (Gegenstand)«. Alternativna slovenitev nemškega prevoda bi bila: »Apliciranje nečesa (ὄνομα/ónoma), izhajajoče iz nečesa (stvar), na nekaj (stvar)«.

²⁹ Podobno je ravnal že Franz Vonessen, ki je epiforo prevedel s 'Hinzutragung', kar je 'donašanje' tuje besede, tiste, ki sicer sodi k »drugemu«.

LITERATURA

- Albeggiani, Ferdinando, prev. *La Poetica*. Aristotel. Firenze: La Nuova Italia, 1934 (II Pensiero classico).
- Anon. prev. *Arte Poética*. Aristoteles. Splet 11. 11. 2010. <http://www.scribd.com/Poetica/d/40907>, <http://www.philosophia.cl/biblioteca/aristoteles/poetica.pdf/>.
- Anon. prev. Poética. Aristóteles. Edición Electrónica de www.philosophia.cl. Escuela de Filosofía Universidad ARCIS. Splet 11. 11. 2010. <http://www.philosophia.cl/biblioteca/aristoteles/poetica.pdf/>.
- Appelrota, V., prev. Поэтика. Поэтика. Риторика. О душе. Aristotel. Москва: Мир книги, 2008. Литература (Великие мыслители).
- Aristotel. *Metafizika*. Prev. Valentin Kalan. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 1999 (Philosophica: series classica).
- Batteux, Charles, prev. *Poétique d'Aristote*. Aristotel. Paris: Imprimerie et librairie classiques de Jules Delalain et fils, 1874.
- Biebuyck, Benjamin. *Die poetische Metapher. Ein Beitrag zur Theorie der Figürlichkeit*. Würzburg: Königshausen und Neumann, 1998 (Epistemata. Reihe Literaturwissenschaft, 204).
- Bouverot, Danielle. »Comparaison et métaphore.« *Le Français moderne* 37 (1969): 132–147, 224–238, 301–316.
- Brooke-Rose, Christine. *A Grammar of Metaphor*. London: Secker & Warburg, 1958.
- Butcher, S. H., prev. *Poetics*. Aristotle. [1894]. eBooks@Adelaide, 2007. Splet 11. 11. 2010. <http://ebooks.adelaide.edu.au/a/aristotle/poetics/>.
- Bywater, Ingram, prev. *Poetics*. Aristotel. The Complete Works of Aristotle. The Revised Oxford Translation. Volume Two. Ed. Jonathan Barnes. Princeton: Princeton University Press, [1909] 1995 (Bollingen Series LXXI 2).
- Ciceron Mark Tulij. *O govorniku, trije pogovori o govorniku, posvečeni bratu Kvintu*. Prev. Ksenja Geister. Ljubljana: Družina, 2002 (Sidro 21).
- Dacier, André, prev. *La Poétique d'Aristote*. Aristotel. Paris: Claude Barbin, 1692.
- Derrida Jacques. »La mythologie blanche (la métaphore dans le texte philosophique)«. *Poétique* 2 (1971): 1–52.
- Derrida Jacques. »White Mythology: Metaphor in the Text of Philosophy«. Translated by F. C. T. Moore. *New Literary History* 6 (1974–75): 5–74.
- Dukat, Zdeslav, prev. *O pjesničkom umijeću*. Aristotel. Zagreb: August Cesarec, 1983 (Biblioteka Kritika i esejistika).
- Dupont - Roc, Roselyne & Jean Lallot. »Notes«. *La poétique*. Aristote. Le texte grec avec une traduction et des notes de lecture par Roselyne Dupont - Roc et Jean Lallot. Préface de Tzvetan Todorov. Paris: Seuil, 1980 (Poétique). 143–413.
- Dupont - Roc, Roselyne in Jean Lallot, prev. *La poétique*. Aristotel. Préface de Tzvetan Todorov. Paris: Seuil, 1980 (Poétique).
- Đurić, Miloš N., prev. *O pesničkoj umetnosti*. Aristotel. Beograd: Zavod za udbenike i nastavna sredstva, [1935] 1988 (Tumačenje književnosti 5).
- Eco, Umberto. »The Scandal of Metaphor. Metaphorology and Semiotics.« *Poetics Today* 4.2 (1983): 217–257.

- Eggs, Ekkehard. »Metapher.« *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*. Ur. Gert Ueding. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2001. Band 5. 1099–1183.
- Fuhrmann, Manfred, prev. *Poetik*. Aristotel. München: Heimeran, 1976 (Dialog mit der Antike).
- — —. *Poetik*. Aristotel. Griechisch/Deutsch. Stuttgart: Reclam, 1982 (Universal-Bibliothek 7828).
- Fyfe, W. Hamilton, prev. *The Poetics*. Aristotel. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press & London: Heinemann, [1927] 1982 (Loeb Classical Library 199).
- Gallavotti, Carlo, prev. *Dell'arte poetica*. Aristotel. [Milano]: Fondazione Lorenzo Valla, Arnoldo Mondadori Editore, 1974 (Scrittori greci e latini). [Dvojezična izdaja].
- Gantar, Kajetan, prev. *Odiseja*. Homer. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992 (Kondor 263).
- — —. *Poetika*. Aristotel. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1959 (Mala filozofska knjižnica).
- — —. *Poetika*. Aristotel. Druga, dopolnjena izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1982 (Bela krizantema).
- — —. *Poetika*. Aristotel. [3. izdaja]. Ljubljana: Študentska založba, 2005 (Claritas 39).
- Gernez, Barbara, prev. *Poétique*. Aristotel. (Bilingue). Paris: Les Belles Lettres, [2001] 2002 (Classiques en Poche 9).
- Gigon, Olof, prev. *Poetik*. Aristoteles. [1950 *Von der Dichtkunst*; 1961]. Stuttgart: Reclam, 1964 (Universal-Bibliothek 2337).
- Gordon, Paul. »The Enigma of Aristotelian Metaphor: A Deconstructive Analysis.« *Metaphor and Symbolic Activity* 5.2 (1990): 83–90.
- Groupe μ. J. Dubois, F. Edeline, J. M. Klinkenberg, P. Minguet, F. Pire, H. Trinon. *Rhétorique générale*. Paris: Larousse, 1970 (Langue et langage).
- Gudeman, Alfred, prev. *Über die Dichtkunst*. Aristotel. Leipzig: Felix Meiner, 1921 (Philosophische Bibliothek 1).
- Halliwel, Stephen, prev. *Poetics*. Aristotel. Cambridge, Massachusetts – London, England: Harvard University Press, 1995 (Loeb Classical Library 199).
- Hampe, Roland, prev. *Ilias*. Homer. Stuttgart: Reclam, 1979 (Universal-Bibliothek 249).
- Hardy, J., prev. *Poétique*. Aristotel. Paris: Les belles lettres, [1932] 1969 (Collection des Universités de France).
- Heath, Malcolm, prev. *Poetics*. Aristotel. London etc.: Penguin Books, 1996 (Penguin Classics).
- Homer. *Ilias*. Prev. Johann Heinrich Voß. Leipzig: Reclam, [1870] (Universal-Bibliothek 251–253).
- — —. *Iliada*. Prev. Anton Sovrè. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1950 (Svetovni klasiki).
- — —. *Илиада*. Prev. Nikolaj I. Gnedič. Москва: Художественная литература, 1986 (Классики и современники. Зарубежная литература).
- — —. *Ilias*. Prev. Raoul Schrott. München: Hanser, 2008.
- — —. *Odiseja*. Prev. Anton Sovrè. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1951 (Svetovni klasiki).
- — —. *Odiseja*. Prev. Kajetan Gantar. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992 (Kondor 263).
- Hörmann, Wolfgang. *Gleichnis und Metapher in der griechischen Tragödie*. Borna – Leipzig: Dissertationsdruck Robert Noske, 1934 [Disertacija. Ludwig-Maximilians-Universität v Münchnu].
- Jakobson, Roman. »Quest for the Essence of Language.« *Selected writings II. Word and Language*. The Hague – Paris: Mouton, 1971. 345–359.
- Keith, Arthur Leslie. *Simile and Metaphor in Greek Poetry from Homer to Aeschylus*. Menasha, Wisc.: The Collegiate Press George Banta Publishing Co., 1914 [Disertacija. The University of Chicago].

- Kennedy, George A. *Klasična retorika ter njena krščanska in posvetna tradicija od antike do sodobnosti*. Prev. Nada Grošelj, Maja Likar, Rahela Šibal, Neža Vilhelm, Nina Vuk. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001 (Agora).
- Kirby, John T. »Aristotle on Metaphor.« *American Journal of Philology* 118.4 (1997): 517–547.
- Köhnken, Adolf. »Terminologische Probleme in der 'Poetik' des Aristoteles.« *Hermes* 118.2 (1990): 129–149.
- Kříž, Antonín, prev. *Poetika*. Aristotel. Praha: Jan Laichter, 1948 (Základní spisy Aristotely 3).
- Kuzmić, Martin, prev. *Poetika*. Aristotel. Zagreb: Kr. hrv.–slav.–dalm. zemaljska vlada, 1912 (Znanstvena knjižnica 3).
- Lessing, G. E. *Hamburška dramaturgija*. Prevedel, uvod in komentar napisal dr. France Koblar. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1956.
- Levin, Samuel R. »Aristotle's Theory of Metaphor.« *Philosophy and Rhetoric* 15.1 (1982): 24–46.
- Lieb, Hans-Heinrich. *Der Umfang des historischen Metaphernbegriffs*. Köln, 1964 [Disertacija. Filozofska fakulteta Univerze v Kölnu. Razmnožek].
- Magnien, Michel, prev. *Poétique*. Aristotel. Paris: Le Livre de Poche, 1990 (Le Livre de Poche classique 6734).
- Mahon, James Edwin. »Getting your sources right. What Aristotle didn't say.« *Researching and Applying Metaphor*. Ur. Lynne Cameron & Graham Low. Cambridge: University Press, 1999 (The Cambridge Applied Linguistics Series). 69–80.
- McCall, Jr., Marsh H. *Ancient Rhetorical Theories of Simile and Comparison*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1969 (Loeb Classical Monographs).
- Morpurgo - Tagliabue, Guido. *Linguistica e stilistica di Aristotele*. Roma: Edizioni dell'Ateneo, 1967 (Filologia e critica 4).
- Mráz, Milan, prev. *Poetika*. Aristotel. Praha: OIKOYMENH, 2008 (Knihovna antické tradice 7).
- Ničev, Aleksandr, prev. *За поетическото изкуство*. Aristotel. София: Издателство наука и изкуство, 1975 (Библиотека Естетика и изкуствознание).
- Nováková, Julie, prev. *Poetika*. Aristotel. Praha: Orbis, 1962.
- Okál, Miloslav, prev. *Poetika*. Aristotel. [Bratislava?]: Thetitis, 2009.
- Ortony, Andrew. »Metaphor: A Multidimensional Problem.« *Metaphor and Thought*. Ur. A. Ortony. Cambridge – London – New York – Melbourne: Cambridge University Press, 1979. 1–16.
- Paduano, Guido, prev. *Poetica*. Aristotel. Roma – Bari: Editori Laterza, [1998] 2007 (Classici della filosofia con testo a fronte 135).
- Papahristo, Përktheu Sotir, prev. *Poetika*. Aristotel. Prishtinë: Ndërmarrja Botuese »Gjon Buzuku«, [1968] 2003 (Biblioteka Anemona).
- Pesce, Domenico, prev. *La poetica*. Aristotel. Milano: Rusconi, 1981 (I classici del pensiero).
- Petibon, Nathalie. »La figuration de la comparaison, une virtualité fictionnelle.« *Figure et figuration*. Colloque international de jeunes chercheurs, 2007. Splet 11. 11. 2011. <http://www.msh-m.fr/article.php3?id_article=695>.
- Petruševski Mihail D., prev. *За noemukama*. Aristotel. Скопје: Култура, 1990 (Иден).
- Platon. *Zbrana dela I*. Prevod in spremna besedila Gorazd Kocijančič. Celje: Mohorjeva družba, [2004] 2006.
- Quintilianus, Marcus Fabius. *Ausbildung des Redners. Zwölf Bücher. Zweiter Teil. Buch VII–XII*. Prev. Helmut Rahn. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1975 (Texte zur Forschung 3). [Dvojezična izdaja:] M. Fabii Quintiliani *Institutionis oratoriae libri XII. Pars posterior. Libros VII–XII continens*.
- Rapp, Christof, prev. *Rhetorik*. Aristotel. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2002 (Aristoteles. Werke in deutscher Übersetzung. Band 4. Erster Halbband).

- Rapp, Christian. »Kommentar.« *Rhetorik*. Aristoteles. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2002 (Aristoteles. Werke in deutscher Übersetzung. Band 4. Zweiter Halbband).
- Ricœur, Paul. *La métaphore vive*. Paris: Seuil, 1975 (L'ordre philosophique).
- Ročka, Marcelinas, prev. »Poetika.« *Poetika ir literatūros estetika. Nuo Aristotelio iki Hegelio*. [Poetika in literarna estetika. Od Aristotela do Hegla]. Aristotel. Vilnius: Vaga, [1959] 1978. 36–71 (op. 71–81).
- Ruelle, Ch. Emile, prev. *Poétique et Rhétorique*. Aristotel. Paris: Librairie Garniers Frères, 1922 (Chefs d'œuvres de la littérature grecque). 12. 5. 2006. Splet 11. 11. 2010. <<http://remacle.org/bloodwolf/philosophes/Aristote/poetiquefr.htm>>.
- Schmitt, Arbogast, prev. *Poetik*. Aristotel. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2008 (Aristoteles. Werke in deutscher Übersetzung. Band 5).
- Schmitt, Arbogast. »Erläuterungen.« *Poetik*. Aristoteles. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2008 (Aristoteles. Werke in deutscher Übersetzung. Band 5). 43–765.
- Sinnreich, Johannes. *Die Aristotelische Theorie der Metapher. Ein Versuch ihrer Rekonstruktion*. München: UNI-DRUCK, 1969 [Disertacija. Ludwig-Maximilians-Universität v Münchnu].
- Somville, Pierre. *Essai sur la Poétique d'Aristote et sur quelques aspects de sa postérité*. Paris: Librairie philosophique J. Vrin, 1975 (Bibliothèque d'histoire de la philosophie).
- Stanford, Bedell W. *Greek Metaphor. Studies in Theory and Practice*. Oxford: Basil Blackwell, 1936.
- Strich, H., prev. *Die Poetik*. Aristotel. Leipzig: Reclam, [1887?] (Universal-Bibliothek 2337).
- Širca, Alen. »Paul Ricœur in hermenevtika poetičnega.« *Nova revija* 27.309–311 (2008): 170–191.
- Tamba - Mecz, Irène. *Le sens figuré. Vers une théorie de l'énonciation figurative*. Paris: Presses Universitaires de France, 1981 (Linguistique nouvelle).
- Tamba - Mecz, Irène & Paul Veyne. »*Metaphora* et comparaison selon Aristote.« *Revue des Études grecques* 92.436–437 (1979): 77–98.
- Todorov, Tzvetan. *Littérature et signification*. Paris: Larousse, 1967 (Langue et langage).
- Unt, Jaan, prev. *Luulekunstist (Poetika)*. Aristotel. Tallinn: Keel ja Kirjandus, 2003 (Keele ja Kirjanduse 4).
- Valgimigli, Manara, prev. *Poetica*. Aristotel. Bari: Editori Laterza, [1926] 1966 (Piccola biblioteca filosofica Laterza 6). [Poglavja 20, 21, 22 tukaj niso objavljena!]
- Vodičar Janez. »Ustvarjalnost žive metafore.« *Živa metafora*. Paul Ricœur. Ljubljana: KUD Apokalipsa, 2010 (Aut 44). 499–531.
- Vonessen, Franz. »Die ontologische Struktur der Metapher.« *Zeitschrift für philosophische Forschung* 13.3 (1959): 397–418.
- Wheelwright Philip. *Metaphor and Reality*. Bloomington & London: Indiana University Press, [1962] 1971 (A Midland Book).
- Willer, Stefan. »Metapher/metaphorisch.« *Ästhetische Grundbegriffe*. Ur. Karlheinz Barck et al. Stuttgart–Weimar: Metzler, 2005. Band 7. 89–148.

GRADIVO

Aristotel, Περὶ ποιητικῆς / *Poetika* 21, 1457b 6–13

μεταφορὰ δὲ ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ ἢ ἀπὸ τοῦ γένους ἐπὶ εἶδος ἢ ἀπὸ τοῦ εἶδους ἐπὶ τὸ γένος ἢ ἀπὸ τοῦ εἶδους ἐπὶ εἶδος ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον. λέγω δὲ ἀπὸ γένους μὲν ἐπὶ εἶδος οἷον νηῦς δέ μοι ἦδ' ἔστηκεν· τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἐστὶν ἐστάναι τι. ἀπ' εἶδους δὲ ἐπὶ γένος ἢ δὴ μυρὶ Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργεν· τὸ γὰρ μυρίον πολὺ ἐστίν, ὃ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέχρηται. [...]

Albeggiani 1934, 37

La metafora consiste nel trasportare ad una cosa il nome di un'altra, o alla specie dal genere, o al genere dalla specie, o alla specie da un'altra, o per analogia.

Un trasporto alla specie dal genere si ha, per esempio, nella proposizione: «Qui la mia nave si è fermata», e infatti *essere ancorato* è una specie del *fermarsi*. Un trasporto al genere dalla specie è nella proposizione: «Veramente Odisseo ha compiute mille e mille ottime imprese», perchè *mille e mille* sta per *molte*, e il poeta si serve di questa parola invece di molte. [...]

Anon. prev. *Poética*

La metáfora consiste en dar a un objeto un nombre que pertenece a algún otro; la transferencia puede ser del género a la especie, de la especie al género, o de una especie a otra, o puede ser un problema de analogía. Como ejemplo de transferencia del género a la especie digo: (10) «Aquí yace mi barco», pues yacer en el ancla es la permanencia de una clase de cosa. Transferencia de la especie al género la tenemos en: «Ulises ha realizado ciertamente diez mil nobles hazañas», pues «diez mil», que es un número muy grande, se usa aquí en lugar de la palabra «muchas». [...]

Anon. prev. *Arte Poética*

7. A metáfora é a transposição do nome de uma coisa para outra, transposição do gênero para a espécie, ou da espécie para o gênero, ou de uma espécie para outra, por analogia.

8. Quando digo do gênero para a espécie, é, por exemplo, «minha nau aqui se deteve», pois lançar ferro é uma maneira de «deter-se»;

9. Da espécie ao gênero: «certamente Ulisses levou a feito milhares e milhares de belas ações», porque «milhares e milhares» está por «muitas», e a expressão é aqui empregada em lugar de «muitas»; [...]

Аппельрота 2008, 48-49

Переносное слово, или метафора, есть перенесение необычного имени или с рода на вид, или с вида на род, или с вида на вид, или по аналогии. С рода на вид я разумею, например, в выражении: «вон и корабль мой стоит», так как «стоять на якоре» есть часть понятия «стоять». С вида на род, например, «йстинно, тьму славных дел Одиссей совершает», так как «тьма» значит «много», то [поэт] и воспользовался тут [этим словом] вместо «много».[...]

Batteux 1874, 33–34

La métaphore est un mot transporté de sa signification propre à une autre signification : ce qui se fait en passant du genre à l'espèce, ou de l'espèce au genre, ou de l'espèce à l'espèce, ou par analogie. Du genre à l'espèce, comme dans Homère, *mon vaisseau c'est arrêté ici* : car être dans le port est une des manières d'être arrêté. De l'espèce au genre : *Ulysse a fait dix mille belles actions* : *mille* pour beaucoup. [...]

Butcher 1894

Metaphor is the application of an alien name by transference either from genus to species, or from species to genus, or from species to species, or by analogy, that is, proportion. Thus from genus to species, as: "There lies my ship"; for lying at anchor is a species of lying. From species to genus, as: "Verily ten thousand noble deeds hath Odysseus wrought"; for ten thousand is a species of large number, and is here used for a large number generally. [...]

Bywater 1909, 2332

Metaphor consists in giving the things a name that belongs to something else; the transference being either from genus to species, or from species to genus, or from species to species, or on grounds of analogy. That from genus to species is exemplified in "Here stands my ship"; for lying at anchor is a sort of standing. That from species to genus in "Truly ten thousand good deeds has Ulysses wrought", where "ten thousand", which is a particular large number, is put in place of the generic "a large number". [...]

Dacier 1692, 339–340

4. La métaphore est un transport d'un nom qu'on tire de sa signification ordinaire. Il y a quatre sortes de métaphore : Celle du genre à l'espèce ; & celle de l'espèce au genre ; celle de l'espèce à l'espèce ; & celle qui est fondée sur l'analogie.

5. J'appelle métaphore du genre à l'espèce, comme ce vers d'Homère : *Mon Vaisseau c'est arrêté loin de la Ville dans le Port*. Car le mot *s'arrêter*, est un terme générique, & il l'a appliqué à l'espèce pour dire être dans le Port.

6. La métaphore de l'espèce au genre, comme dans cet endroit du même Poète : *Certainement Ulysse a fait dix mille bonnes actions*, car il met *dix mille* pour *beaucoup*. [...]

Dukat 1983, 43–44

Metafora je prijenos naziva s predmeta koji označava na neki drugi, i to ili s roda na vrstu, ili s vrste na rod, ili s vrste na vrstu, ili po analogiji. Prijenosom s roda na vrstu smatram na primjer »eno, lada mi stoji«, jer »biti usidren« vrsta je nekog »stajanja«. Prijenos je s vrste na rod »Zbilja milijun dobara učinio je Odisej«. »Milijun« je naime, »mnogo«, a sada se time poslužio umjesto »mnogoga«. [...]

Dupont - Roc & Lallot 1980, 107

La métaphore est l'application d'un nom impropre, par déplacement soit du genre à l'espèce, soit de l'espèce au genre, soit de l'espèce à l'espèce, soit selon un rapport d'analogie. Du genre à l'espèce, on a par exemple : *mon vaisseau est arrêté là*, car *être mouillé* est une façon d'être arrêté ; de l'espèce au genre : *oui, Ulysse a accompli dix mille exploits*, car *dix mille* c'est un grand nombre, et il est utilisé ici à la place de *un grand nombre*. [...]

Đurić 1935, 77

Metafora je prenošenje izraza s jednog predmeta na drugi, i to ili s roda na vrstu, ili s vrste na rod, ili s vrste na vrstu, ili, najzad, na osnovu analogije. Kao primer s *roda* na *vrstu* počinjem ovo:

»A galija mi evo stoji«, jer *biti osidran* to je vrsta *stajanja*; s *vrste* na *rod*. »Bome već hiljadu dobrih Odisej učini dela«, jer *hiljada* znači *množinu*, i tu reč je pesnik uzeo mesto reči *mного*; [...]

Fuhrmann 1976, 89 ali 1982, 69

Eine Metapher ist die Übertragung eines Wortes (das somit in uneigentlicher Bedeutung verwendet wird), und zwar entweder von der Gattung auf die Art oder von der Art auf die Gattung, oder von einer Art auf eine andere, oder nach den Regeln der Analogie. Von der

Gattung auf die Art, darunter verstehe ich z.B. »Mein Schiff steht still«; das Vor-Anker-Liegen ist nämlich eine Art Stillstehen. Von der Art auf die Gattung: »Wahrhaftig, zehntausend gute Dinge hat Odysseus schon vollbracht«; zehntausend ist nämlich viel, und an Stelle von »viel« wird das Wort hier verwendet. [...]

Fyfe 1927, 81

Metaphor is the application of a strange term either transferred from the genus and applied to the species or from the species and applied to the genus, or from one species to another or else by analogy. An example of a term transferred from genus to species is "Here *stands* my ship." Riding at anchor is a species of standing. An example of transference from species to genus is "Indeed *ten thousand* noble things Odysseus did", for ten thousand, which is a species of many, is here used instead of the word "many." [...]

Gallavotti 1974, 79

Metafora è il ricorso a un nome d'altro tipo, trasferibile o dal genere a una specie, o dalla specie al genere, o da specie a specie, o in un rapporto analogico. E preciso: da genere a specie, per esempio »e qui sta la mia nave«, perché l'ormeggiare è in certo modo un arrestarsi; da specie a genere, »veramente Odisseo buone imprese ne ha fatto diecimila«, perché diecimila è molto, e qui Omero l'usa invece di molto; [...]

Gantar 1959, 77

Prispodoba je prenos pomena na neko drugo besedo, in sicer ali od splošnega na neko vrsto ali od neke vrste na splošno ali od ene vrste na drugo vrsto ali po analogiji. Prenos od splošnega na neko vrsto je, če rečemo: »Ladja mi tamkaj stoji.« Kajti »zasidran biti« je posebna vrsta splošnega »stati«. — Prenos od neke vrste na splošno je: »Tisoče slavnih reči je že storil Odisej.« Ožji izraz »tisoče« stoji namesto splošnega »mnogo«. [...]

Gantar 1982, 96

Prispodoba (μεταφορά, metaphorá) je prenos pomena na neko drugo besedo, in sicer: ali od splošnega na neko vrsto ali od neke vrste na splošno, ali od ene vrste na drugo vrsto, ali po analogiji.

Prenos od splošnega na neko vrsto je, če rečemo: »Ladja mi tamkaj stoji.« Kajti »zasidran biti« je posebna vrsta splošnega »stati«.

Prenos od neke vrste na splošno je: »Tisoče slavnih reči Odisej je že storil.« Ožji izraz »tisoče« stoji namesto splošnega »mnogo«. [...]

Gantar 2005, 122–123

Primera (μεταφορά, metaphorá) je prenos pomena na neko drugo besedo, in sicer: ali od splošnega na neko vrsto, ali od neke vrste na splošno, ali od ene vrste na drugo vrsto, ali po analogiji.

Prenos od splošnega na neko vrsto je, če rečemo: »Ladja mi tamkaj stoji.« Kajti »zasidran biti« je posebna vrsta splošnega »stati«.

Prenos od neke vrste na splošno je: »Tisoče slavnih reči Odisej je že storil.« Ožji izraz »tisoče« stoji namesto splošnega »mnogo«. [...]

Gernez 2001, 83

La métaphore est le transport d'un mot qui désigne autre chose, transport qui va soit du genre à l'espèce, soit de l'espèce au genre, soit de l'espèce à l'espèce, soit selon l'analogie. Par « du genre à l'espèce », j'entends, par exemple, « mon navire est arrêté là », car « être mouillé » est une façon « d'être arrêté ». Par « de l'espèce au genre » : « oui, Ulysse a accompli

dix milles exploits », car « dix milles », c'est « un grand nombre » et on l'utilise ici à la place de « un grand nombre ». [...]

Gigon 1950/1961, 59

Metapher ist die Übertragung eines fremden Nomens, entweder von der Gattung auf die Art oder von der Art auf die Gattung oder von einer Art auf eine andere oder gemäß der Analogie. Von der Gattung auf die Art ist es etwa in dem Beispiel: »Dies Schiff steht mir nun still«, wobei das Vor-Anker-Liegen als eine Art von Stillstehen bezeichnet wird. Von der Art auf die Gattung ist es hier: »Odysseus hat zehntausend edle Dinge vollbracht«, wobei zehntausend viel meint und an Stelle von »viele« gesetzt ist. [...]

Gudemann 1941, 41–42

Eine Metapher besteht darin, daß man einem Worte eine ihm (ursprünglich) nicht zukommende Bedeutung beilegt [vzdene; dá], sei es (1) von der Gattung auf die Art oder (2) von der Art auf die Gattung oder (3) von der Art auf eine (andere) Art oder endlich (4) auf Grund einer Proportion.

Als Beispiel von der Gattung auf die Art nenne ich »Hier steht mein Schiff«, denn »vor Anker liegen« bezeichnet das »Stehen« eines bestimmten Gegenstandes.

(2) Von der Art auf die Gattung: »Ja, der zehntausend herrliche Taten vollbrachte, Odysseus«. Diesen Ausdruck »zehntausend« braucht er (der Dichter) nämlich statt »viele«.[...]

Halliwell 1995, 105

A metaphor is the application of a word that belongs to another thing: either from genus to species, species to genus, species to species, or by analogy. By "from genus to species" I mean, e.g., "my ship *stands* here": mooring is a kind of standing. Species to genus: "ten thousand noble deeds has Odysseus accomplished"; ten thousand is many, and the poet had used it here instead of "many." [...]

Hardy 1932 (1969), 61

La métaphore est le transport à une chose d'un mot qui en désigne une autre, transport ou du genre à l'espèce, ou de l'espèce au genre, ou de l'espèce à l'espèce ou d'après le rapport d'analogie. Du genre à l'espèce, j'entends par là par exemple: « voici mon navire arrêté », car être ancré est une d'entre les façons d'être arrêté. De l'espèce au genre, ainsi: « Certes, Ulysse a accompli des milliers de belles actions », car « des milliers » c'est beaucoup est c'est au lieu de « beaucoup » que l'emploie ici le poète. [...]

Heath 1996, 34

A *metaphor* is the application of a noun which properly applies to something else. The transfer may be from genus to species, from species to genus, from species to species, or by analogy: (1) By a transfer from genus to species I mean (e.g.) 'Here stands my ship'; lying at anchor is one kind of standing. (2) From species to genus: 'Odysseus has in truth performed ten thousand noble deeds'; ten thousand is a large number, and is used in place of 'many'. [...]

Kříž 1948, 56

Metafora jest přenesení jména jedné věci na druhou, buď z rodu na druh nebo z druhu na rod nebo z jednoho druhu na jiný nebo podle obdoby. Přenesení z rodu na druh jest na př. ve větě »*Zde stojí moje loď*« ...«, neboť zakotvení jest jistý druh stanutí. Z druhu na rod: »*Deset tisíc již nám dobrých vykonal skutků Odysseus*«, neboť deset tisíc jest mnoho a básník užívá nyní toho slova ve smyslu »mnoho«. [...]

Kuzmić 1912, 49, 51

Preneseno je ime uzimanje tuđega imena ili s roda za vrstu ili s vrste za rod ili s vrste za vrstu ili prema razmjernosti. S roda za vrstu velim na pr. »a lađa mi evo stoji«, jer osidranu biti vrsta je stajanja; s vrste za rod n. pr.: »zbilja tisuću dobra već stvori Odisej«, jer je tisuća vrsta pojma mnogo i tu je riječ uzeo mjesto mnogo; [...]

Magnien 1990, 118

La métaphore est l'application à une chose d'un nom qui lui est étranger par un glissement du genre à l'espèce, de l'espèce au genre, de l'espèce à l'espèce, ou bien selon un rapport d'analogie. Par « du genre à l'espèce », j'entends par exemple : « voici ma nef arrêtée », puisque être mouillé est un façon d'être arrêté ; par « de l'espèce au genre » : « Assurément, Ulysse a accompli dix mille exploits », car *dix mille* signifie beaucoup, et l'auteur l'a ici employé à la place de beaucoup ; [...]

Mráz 2008, 95

Metafora je přenesení jména na něco jiného, a to buď z rodu na druh, nebo z druhu na rod, nebo z druhu na druh, nebo podle analogie. Přenesením z rodu na druh míním případy jako: *Tady mi stojí loď*; zakotvení je totiž druhem zastavení. Z druhu na rod: *Myriady nám služeb už prokázal Odysseus*; myriada je totiž určité množství, a zde je tohoto slova použito místo výrazu »mnoho«. [...]

Ничев 1975, 91

Метафора е пренасяне на чуждо име върху даден предмет – или от род върху вид, или от вид върху род, или от вид върху друг вид, или по аналогия.

От род върху вид наричам например случая »Ето, стои моят кораб«, тъй като закотвянето е един вид стояние. От вид върху род: »Хиляди славни дела Одисей е извършил«, защото »хиляди« значи »много«, и тук то е употребено със значение на »много«. [...]

Nováková 1965

Metafora je přenesení cizího jména, a to buďto z rodu na druh, nebo z druhu na rod, nebo z druhu na druh, nebo analogicky. Přenesením z rodu na druh myslím případy, jako: *Tady mi stojí loď*; »kotvit« je totiž svým způsobem stát. Z druhu na rod: *Myriady nám služeb už prokázal Odysseus*; myriada je totiž mnoho, a dnes toho slova užíváme ve významu »množství«. [...]

Okál 2009, 41

Metafora je prenesenie cudzieho podstatného mena alebo z rodu na druh, alebo z druhu na rod, alebo z druhu na druh, alebo analogicky. Metaforou z rodu na druh mienim napríklad výraz *Loď moja stojí mi vonku – néys de moi béde bestéke*, lebo výraz kotvit' – *hormein* v špeciálnom význame je druhom zvláštneho státia. Metaforu z druhu na rod je *Veruže desať ráz po tisíc Odysseus vykonal skutkov – é dé myri Odysseus ésthla eorgen*, lebo výraz *myron* (desaťtisíc) znamená »mnoho« a dnes sa používa vo význame mnoho. [...]

Paduano 1998, 47

Metafora è l'imposizione di una parola estranea, o da genere a specie, o da specie a genere, o da specie a specie, o per analogia. Da genere a specie: «la mia nave è ferma là». Infatti essere ancorata è una specificazione di «star fermo». Da specie a genere: «Mille cose buone ha fatto Odisseo»: mille è molto, e qui sta al posto di «molto». [...]

Papahristo 1968, 106

»Metaforë« është kalimi i një emri të huaj (të një natyre tjetër) ose prej gjinisë në farën, ose prej farës në gjini, ose prej farës në farë, ose për analogji.

Ja një shëmbëll:

1) i kalimit prej gjinisë në farën: »Kjo anie ime qëndroi; këtu poeti përdori »qëndroi« në vënd të »hodhi ankorën«, se të hedhurit e ankorës është për anijet barabar me të qëndruarit në vënd.

2) i një kalimit prej farës në gjini: »Odiseu me të vërtetë ka bërë me mijra punëra të mira«. Këtu përdori »me mijra« në vënd të »shumë«. [...]

Pesce 1981, 126–127

La metafora è il trasferimento ad una cosa di un nome proprio di un'altra o dal genere alla specie o dalla specie al genere o dalla specie alla specie o per analogia. Mi spiego: esempio di metafora dal genere alla specie, «ecco che la mia nave si è fermata», giacché «ormeggiarsi» è un certo «fermarsi»; dalla specie al genere, «ed invero Odisseo ha compiuto mille e mille gloriose imprese», giacché «mille» è «molto» ed Omero se ne vale invece di dire «molte»; [...]

Петрушевски 1979, 48 (ali 1990, 66)

Метафора е пренесување од една именка на една друга или од родот на вид или од видот на род или од видот на вид или по аналогича. За пренесувањето од род на вид нека служи примерот »корабов пак ми стои«, зашто пристанувањето е некако *стоене* (во пристаниште); а од вид на род примерот »вистина нам Одисеј ни направил добрини безброј«, зашто зборот »безброј« значи *многу*, што овде било употребено место »многу«; [...]

Podbielski 1983, 65

Metafora jest to przeniesienie nazwy jednej rzeczy na inną: z rodzaju na gatunek, z gatunku na rodzaj, z jednego gatunku na inny, lub też przeniesienie nazwy z jakiejś rzeczy na inną na zasadzie analogii.

Przeniesienie nazwy rodzajowej na gatunek ma miejsce, gdy mówi się np. »tutaj stoi mój okręt«. »Stać na kotwicy« wchodzi bowiem w zakres pojęcia rodzajowego »stać«. Przeniesienie nazwy z gatunku na rodzaj: »zaiste Odys dokonał tysięcznych czynów wspaniałych«. »Tysięcznych« znaczą tu »wielu« i zaostało użyte przez poetę zamiast »wielu«. [...]

Ročka 1978

Metafora tai žodžio, reiškiančio vieną daiktą, perkélimas į kitą daiktą. Perkeliama arba iš giminės į rūšį, arba iš rūšies į giminę, arba iš rūšies į rūšį, arba pagal analogiją. Perkélimu iš giminės į rūšį aš laikau, pavyzdžiui, tokį pasakymą: »Laivas mūs stovi«, nes posakis »stovėti, inkarą išmetus« reiškia tikrai vieną stovėjimo būdą. Perkélimas iš rūšies į giminę, – pavyzdžiui, »Dešimtį tūkstančių žygių puikių Odisejas atliko«, nes »dešimtis tūkstančių« reiškia »daug«, ir todėl ši posakį poetas pavartoja vietoje »daug«. [...]

Ruelle 1922

La métaphore est le transfert d'un nom d'autre nature, ou du genre à l'espèce ou de l'espèce au genre, ou de l'espèce à l'espèce, ou un transfert par analogie. J'appelle transfert du genre à l'espèce, par exemple :

Ce mien navire resta immobile. En effet, être à l'ancre, pour un vaisseau, c'est être immobile.

De l'espèce au genre (par exemple) : Oui, certes, Ulysse accomplit des milliers de belles actions. Des milliers a le sens de un grand nombre, et c'est dans ce sens que cette expression est employée ici. [...]

Schmitt 2008, 29–30

Die Metapher ist die Übertragung eines Wortes, das (eigentlich) der Name für etwas anderes ist, entweder von der Gattung auf die Art oder von der Art auf die Gattung oder von einer Art auf eine (andere) Art oder gemäß einer Analogie.

Ich meine mit 'von der Gattung auf die Art' z. B. »*mein Schiff 'steht' hier*«, denn das 'Vor-Anker-Liegen' ist eine Art von 'Stehen', mit 'von der Art auf die Gattung' »*ja wirklich, 'zehntausend' große Taten hat Odysseus vollbracht*«, denn 'zehntausend' ist viel, und er [Homer] verwendet es hier statt 'viel'; [...]

Sinko 1951, 44

Metafora (przenośnia) polega na przeniesieniu na imię obcego znaczenia, na rodzaj z gatunku, na gatunek z rodzaju, na jeden gatunek z drugiego, lub na przeniesieniu na podstawie pewnej proporcji. Jako przykład przeniesienia z gatunku na rodzaj przytaczam: »*k r ę t m i t u k a j s t o i*«, bo pozostawanie na kotwicy jest staniem okrętu.

Przeniesienie na gatunek z rodzaju: »*Z a i s t e t y s i ę c z n y c h c z y n ó w w s p a n i a l y c h d o k o n a l O d y s e u s z*«, »tysięcznych« użyte jest zamiast »wielu«. [...]

Sinnreich 1969, 106, 156–157, 179 [delni prevod, narejen za to razpravo]

Metapher heißt Übertragung (epiphorá) eines fremden Wortes (ónoma allótrion) von der Gattung (génos) auf die Gestalt (eidos), von der Gestalt auf die Gattung, von der Gestalt auf die Gestalt oder gemäß dem Analogon (katà tò análogos). [...]

Somville 1975, 111 [prevod, narejen za to razpravo]

La métaphore est le déplacement du sens d'un mot, qui va du genre à l'espèce, de l'espèce au genre, de l'espèce à l'espèce, ou qui se fait par l'analogie. Un exemple de déplacement du genre à l'espèce : *il arrête le navire*. Car *arrêter* signifie notamment *jeter l'ancre*. Un exemple de l'espèce au genre : *Ulysse a accompli des milliers d'actions d'éclat*, dire *des milliers*, c'est simplement vouloir dire *beaucoup*. [...]

Strich 1887, 59

Metapher ist die Übertragung eines Wortes von anderer Bedeutung, entweder von der Gattung auf die Art, oder von der Art auf die Gattung, oder von *einer* Art auf die andere oder nach der Analogie (nach dem proportionalen Verhältnis mehrerer Kettenglieder). Eine Übertragung von der Gattung auf die Art nenne ich z. B. den Ausdruck: »*Da steht mir nun das Schiff!*« Denn das *Verankertsein* ist eine Art des *Stehens*. Eine Übertragung von der Art auf die Gattung haben wir in dem Ausdruck: »*Tausend herrliche Thaten vollbrachte Odysseus*«. Denn *tausend* ist eine Art von *Vielheit* [...].

Tamba - Mecz & Veyne 1979, 79 [prevod, narejen za to razpravo]

La *metaphora* est l'*epiphora* d'une dénomination qui n'est pas la bonne (ὀνόματος ἀλλοτρίου) en passant du genre à l'espèce, ou bien de l'espèce au genre, ou de l'espèce à l'espèce, ou selon un rapport d'analogie. Du genre à l'espèce : par exemple, *voici mon navire immobile*, car être ancré est une des façons d'être immobile. De l'espèce au genre : par exemple, *Ulysse a accompli mille prouesses*, où mille veut dire beaucoup. [...]

Unt 2001, 47

Ülekanne on vöõra nime kandmine kas soo<möistelt> liigile, liigilt soo<möistele>, liigilt liigile või taolisuse põhjal. Soo<möistelt> liigile – selle all mõtlen ma näiteks »*Laev mul seisab siin*«, sest ankrus olemine on millegi seismine <s.t seismise liik>. Liigilt soo<möistele>: »*Kuigi on hiilgavaid töid tuhandeid seni teinud Odysseus*«, sest »*tuhandeid*« on »*palju*« ja seda on siin kasutatud <soomöiste> »*palju*« asemel. [...]

A Footnote to Aristotle's Definition of Metaphor

Keywords: rhetoric / Aristotle / *Poetics* / metaphor / epiphora / translation

This article deals with Aristotle's definition of metaphor as seen in the translations of his *Poetics* into various European languages. It begins with the finding that the Slovene edition of this treatise does not preserve the original Greek term "metaphor," but replaces it with "simile." However, this solution is incorrect because in his *Rhetoric* Aristotle himself uses "simile," which is the usual translation of his "εἰκὼν/eikôn". This means that two separate terms have been combined into one translated term; "simile" thus no longer exists *alongside* "metaphor," because "simile" *is* "metaphor," which consequently impoverishes the functionality of the original terminology.

This error in naming metaphor only occurs to the Slovene edition of the *Poetics*, whereas the deficiency in the traditional translation of the definition of metaphor (i.e. "Metaphor is the transference of a strange word either from genus to species, species to genus, species to species, or by analogy") is typical of the majority of foreign editions of the *Poetics*. However, a detailed reading of the introductory part of this definition and of the explanation of the first two types of Aristotle's metaphor in this wording shows that in fact it does not involve a transfer of a term from a genus to a species and from a species to a genus, but precisely the contrary: a transfer from species to genus and from genus to species. This is by no means the result of incorrect induction on the part of the philosopher, but of an incorrect interpretation of the essential features of his understanding of metaphor. The main role in this procedure is played by "epiphora," which is not a synonym for metaphor (i.e. transfer), but denotes assignment or allocation. Accordingly, metaphor is not created by transferring words, but by assigning another/foreign name to a thing. In the first type of metaphor, the genus name is thus assigned to a specific phenomenon, and in the second case the species name is assigned to the genus phenomenon. This means that, with the first type, there truly is a transfer from the (lexical) genus to the species (of an object or phenomenon), and with the second type a transfer from (lexical) species to the genus (of an object or phenomenon). This procedure is suitably reflected in the 1909 translation by Ingram Bywater: "Metaphor consists in giving the things a name that belongs to something else; the transference being either from genus to species, or from species to genus, or from species to species, or on grounds of analogy."

November 2010